

ตำนานมนุษย์หมาป่า ในจินตนาการของ โคลด เซนญอลล์

จุฑารัตน์ เบญจฤทธิ์ *

ในวรรณกรรม fantastique^๑ ของฝรั่งเศสยุคปัจจุบันซึ่งได้พัฒนาไปสู่ลีลาการเขียนแบบใหม่นั้น โคลด เซนญอลล์ (Claude Seignolle) เป็นหนึ่งในบรรดานักเขียนชั้นแนวหน้าที่ยังคงสืบทอดแนวการเขียนแบบดั้งเดิมของ fantastique ยุคศตวรรษที่ ๑๙ อันเป็นยุคที่รุ่งโรจน์ที่สุดของวรรณกรรมประเภทนี้

เช่นเดียวกับนักเขียนคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นผีเสื้อชาติใดก็ตาม ภูมิหลังของโคลด เซนญอลล์เป็นแรงบันดาลใจสำคัญต่ออาชีพของเขา เขามาจากครอบครัวชาวบ้านเมื่อ* ปรีเกอ (Périgueux) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของฝรั่งเศส ความที่เมื่อตอนเล็ก ๆ ยายมักจะเล่านิทานพื้นบ้านให้ฟังอยู่เสมอ เซนญอลล์จึงรู้สึกประทับใจและสนใจ

นิทานท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้เมื่ออายุ ๑๔-๑๕ ปี เขาได้เริ่มออกค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน ต่อมาได้ตีพิมพ์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้จากท้องถิ่นต่าง ๆ อาทิเช่น อีอูว์ปัวซ์ (Hurepoix), โรแบ็งซอง (Robinson) และจากแคว้นต่าง ๆ ทั่วประเทศ เช่น โซโลญ (Sologne)

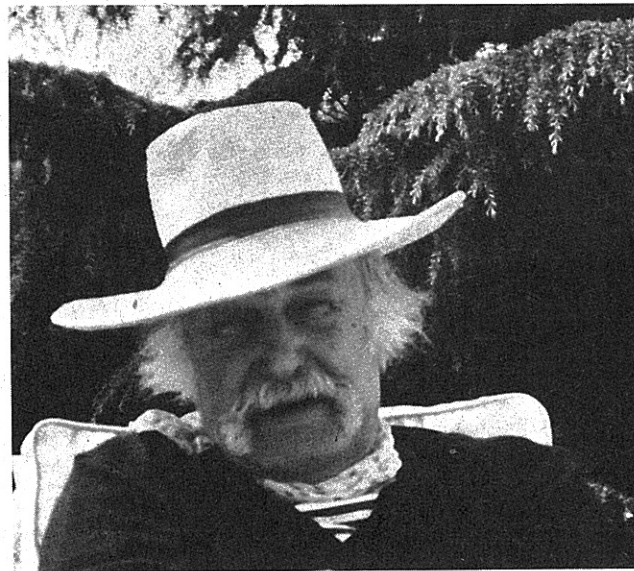
* Doctorat (arrêté du 23 novembre 1988) en littérature française, Paris III, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑ นักวรรณคดีวิจารณ์ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับวรรณกรรม fantastique ไว้ต่าง ๆ กัน โดยทั่วไปแล้ว เรื่องเล่า fantastique มักเสนอเหตุการณ์ประหลาดเหลือเชื่อ หรือผิดจากความเป็นจริงในโลกซึ่งดำเนินอยู่ด้วยกฎธรรมชาติ เรื่องเล่าประเภทนี้มีแก่นเรื่อง เช่น การถูกผีสิง (บ้านผีสิง รูปปั้นผีสิง ฯลฯ) การแปรร่าง (คนเป็นสัตว์ สัตว์เป็นคน หรือครึ่งคนครึ่งสัตว์) การใช้เวทมนต์คาถา (ในการเนรมิต การรักษา ฯลฯ) เป็นต้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ทำให้ตัวละครในเรื่องและผู้อ่านเกิดความสงสัยลังเลจนไม่สามารถอธิบายหรือหาข้อสรุปได้ ในขณะเดียวกันก็เกิดความหวาดกลัว วิตกกังวลกับเหตุการณ์เหนือธรรมชาตินั้น

โดยส่วนใหญ่แล้ว เรื่องเล่าของไทยไม่อาจจัดได้ว่าเป็น fantastique เนื่องจากว่าเหตุการณ์เหนือธรรมชาติของไทยสามารถอธิบายได้จากความเชื่อพื้นบ้านหรือว่าทางไสยศาสตร์ อีกทั้งตัวละครและผู้อ่านยอมรับโดยปราศจากข้อโต้แย้งว่า เหตุการณ์เหลือเชื่อในเรื่องเกิดขึ้นจริง และสามารถอธิบายได้

เบรตตาญ (Bretagne), ลองกีด็อก (Languedoc), โปรวองซ์ (Provence) ฯลฯ ความรู้ทางพื้นบ้านเหล่านี้ได้กลายเป็นแรงจูงใจให้โคลด เซนญอลล์ นำมาผูกเป็นเรื่องเล่า fantastique โดยใช้จินตนาการมาผสมผสาน แก่นเรื่องและฉากบางตอนในเรื่องยาว ๓ เรื่องแรกของเขา อันได้แก่ Le Rond des sorciers, Marie la louve, La Malvenue ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก En Sologne ซึ่งเซนญอลล์ได้อธิบายตำนานและความเชื่อของชาวบ้านแคว้นโซโลญไว้อย่างละเอียด

ตัวละครส่วนใหญ่ของเซนญอลล์มักจะเป็นชาวบ้านที่มีความเชื่อมกมายทางด้านไสยศาสตร์และคาถาอาคมของพอมดหมอผี ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติในเรื่องจึงเป็นผลมาจากความเชื่อและการตีความของชาวบ้านเหล่านี้ สัตว์ที่กล่ວถึงมักจะมีลักษณะประหลาด มีอิทธิฤทธิ์ หรือแปลงร่างได้ หรือบางครั้งจะอยู่ในสภาพครึ่งคนครึ่งสัตว์ ตามความเป็นจริงแล้ว สัตว์ที่มีสองธรรมชาติเช่นนี้มีปรากฏอยู่ในตำนานและความเชื่อบรรพกาลมาแต่ดั้งเดิมแล้ว ในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย เซนญอลล์ให้หมาป่าเป็นตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญไม่แพ้ตัวละครมนุษย์ ดังที่เราจะพบในเรื่องต่าง ๆ ของเขา ได้แก่ Marie la louve (“มารี-นางหมาป่า” ^๒) เป็นเรื่องของเด็กสาวที่ได้รับพรสวรรค์จากคนเลี้ยงหมาป่าให้สามารถรักษาแผลที่ถูกหมาป่ากัดได้ เธอจึงถูกชาวบ้านประณามว่าเป็นมนุษย์หมาป่า Les Loups verts (“หมาป่าชุดเขียวกากี้”) เป็นชุดรวมเรื่องเชิงอัตชีวประวัติของนักประพันธ์ เขาเล่าเหตุการณ์สมัยสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อฝรั่งเศส

โคลด เซนญอลล์ ถ่ายในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๙๑

ถูกนาซีเข้ายึดครอง หมาป่าเป็นสาธกเปรียบเทียบ (allégorie) พวคนาซีที่โหดเหี้ยม และในขณะเดียวกันผู้ที่ต่อต้านนาซีเปรียบเสมือนกับสุนัขจิ้งจอกที่ว่องไวแหลมคม Le Gâloup (“มนุษย์หมาป่า”) เป็นเรื่องของนายพรานชื่อฌมั่งซึ่งรวมกลุ่มนักล่าหมาป่าที่มารังควานชาวบ้าน โดยที่หาว่าไม่รู้ว่ตนนั้นคือมนุษย์หมาป่า Comme une odeur de loup (“ราวกับต้องกลิ่นสาปหมาป่า”) เป็นเรื่องของชาวบ้านซึ่งค้นพบคาถาแปลงร่างเป็นหมาป่าโดยบังเอิญ และในที่สุดก็ถูกลูกชายของตนเองยิงตาย La Morsure de Satan (“รอยเขี้ยวแห่งซาตาน”) เป็นเรื่องของหญิงชาวบ้านที่ถูกหมาป่ากัดจนกลายเป็นบ้าและฆ่าลูกของตน ส่วนในเรื่องอื่น ๆ นั้น หมาป่าอาจจะมิได้มีบทบาทสำคัญโดยตรง แต่เซนญอลล์มักจะแสดงภาพพจน์ของสัตว์ป่า

^๒ คำแปลชื่อเรื่องเป็นการแปลเอาความเพื่อประกอบบริบท โดยมีคำคำนึงถึงความงดงามของภาษาในชื่อไทย

ผู้ดูร้ายนี้ในจำนวนเปรียบเทียบกับอภรรยา
ลักษณะตัวละครสำคัญอื่น ๆ

“หมาป่า” ในตำนานพื้นบ้าน

เป็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดเซนญอลล์จึงได้ให้หมาป่าเป็นตัวสำคัญของเรื่อง ทั้งนี้เพราะนับแต่อดีตกาลพัน ๆ ปีมาแล้ว หมาป่าเป็นศัตรูที่สร้างความหวาดกลัวให้แก่มนุษย์ มันจึงเป็นสัญลักษณ์ความดุร้ายของผู้ถูกราน เมื่อคริสต์ศาสนาได้เริ่มแพร่หลายเข้ามาในยุโรปตะวันตก คัมภีร์ได้กล่าวถึงตำนานสร้างโลกว่าหมาป่าเป็นสัตว์ที่ซาตานสร้างขึ้นมา หรือเชื่อกันว่าพระเจ้าสร้างหมาป่าขึ้นมาเพื่อให้ลงโทษคนเลียงแก่ที่ชั่วร้าย ดังนั้นตามความเชื่อโบราณและนิทานพื้นบ้าน หมาป่าจึงเป็นสัตว์ที่ถูกสาปแช่ง เพราะมันเป็นตัวแทนของความร้ายกาจ อันตราย เล่ห์เหลี่ยม ความหลอกลวง และเป็นพลังแห่งซาตาน ในยุคที่คริสต์ศาสนารุ่งเรืองนี้ ตัวประหลาดครึ่งคนครึ่งสัตว์ หรือมีธรรมชาติสองอย่างในตัวเดียวกันซึ่งเป็นจินตนาการของพวกนอกศาสนามาแต่ดึกดำบรรพ์ ได้ถูกคริสต์ศาสนาประณามและตีความว่าเป็นปีศาจที่สิงอยู่ในรูปสัตว์ ดังนั้นมนุษย์หมาป่าในสภาพของคนและสัตว์รวมกัน จึงได้ถูกประณามด้วยว่ามีพลังแห่งซาตานเข้าไปสิงสู่

นอกจากนี้ หมาป่ายังใช้เป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความตาย^๙ ในยุคกรีกโบราณ เทพแห่งนรกฮาเดส (Hades) (หรือพลูโตในชื่อโรมัน)

สวมอาภรณ์เป็นหนังหมาป่า เทพอิตรัสกันมีใบหูเป็นรูปหูหมาป่า ในยุคโรมัน หมาป่าเป็นสัตว์ประจำเทพแห่งสงคราม (Mars) ทางตอนเหนือของยุโรปและเอเชีย ต่างก็เชื่อกันว่าหมาป่าเป็นสัญลักษณ์ความตายแห่งจักรวาล Gilbert Durand สรุปภาพพจน์ของหมาป่าและสัตว์มีเขี้ยวทั้งหลายในโลกตะวันตกว่าเป็นแบบฉบับ (archetype) ของยักษ์กินคน^๕ ซึ่งมักจะปรากฏอยู่ในนิทานและเทพนิยาย Gaston Bachelard นักวิจารณ์และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสได้เคยอธิบายถึงการตีความทางจิตวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับ “รอยกัดหรือรอยขย้ำ” (mordicant)^๖ เอาไว้ ปากซึ่งเต็มไปด้วยเขี้ยวอันแหลมคมของหมาป่าที่พร้อมจะขย้ำเช่นฆ่าศัตรูแสดงถึงความก้าวร้าวป่าเถื่อนเยี่ยงสัตว์ ภาพของ “หมาป่าตัวใหญ่ชั่วร้าย” อย่างในนิทานเรื่องหนูน้อยหมวกแดงนั้น ยังคงคงติดตาและฝังอยู่ในความทรงจำของมนุษย์โลกตะวันตกมาจนกระทั่งในโลกปัจจุบัน

“หมาป่า” ในเรื่อง fantastique

จากความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับหมาป่า ซึ่งได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลาในเอง โคลด เซนญอลล์ได้นำมาผูกเป็นเรื่อง fantastique ใน Le Gâloup มนุษย์หมาป่าตัวเอกของเรื่องได้รำพึงรำพันถึงโชคชะตาของตนว่า

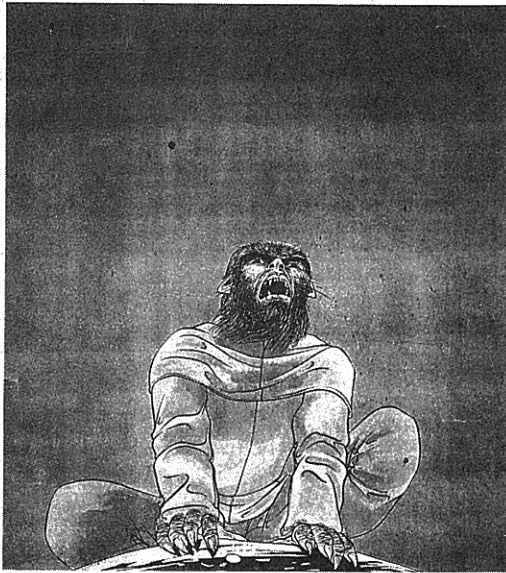
ไอ้พวกหมาป่ากระจอกเหล่านั่นมัน
ไม่มีนาย ข้าเสียอีกมีเจ้านายผู้สง่างาม
เขาจะคุมครองข้าตลอด ๗ ปี
๗ ปี เท่านั้นแหละ

^๙ Paul Sébillot, *Le Folklore de la France : La Faune et la Flore*, T. III, Maisonneuve et Larose, Paris, 1968, p. 3.

^๕ Gilbert Durand, *Les Structures anthropologiques de l'imaginaire*, Bordas, Paris, 1969, pp. 91-92.

^๕ Ibid., pp. 94-95.

^๖ G. Bachelard, *La Terre et les rêveries du repos*, rééd., José Corti, Paris, 1988, p. 62.

มนุษย์หมาป่า ใน Le Gâloup ฉบับการ์ตูน

แค่ ๗ ปีเอง (...)

ข้าจะต้องหิวโหยตลอด ๗ ปีนี้ จึงจะ
ได้เทียมป่าเทียมโหลกับเจ้านาย... ก็เพราะ
ว่าข้าถูกโทษทัณฑ์ ข้าก็ได้แต่ปลอบใจตัว
เองด้วยการตอบแทนมนุษย์อย่างโหดเหี้ยม
ให้สาสมกับความโหดเหี้ยมที่สุดแสนจะ
ทารุณของข้า^๑

เจ้ามนุษย์หมาป่าที่ว่ำนี้นี้ต่างจากสัตว์อื่น
ตรงที่ว่ามันรู้จักใช้ความคิด ตอนที่ยังเป็นมนุษย์

ธรรมดาอยู่นั้นได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนวิญญาณ
กับซาตาน ด้วยเหตุนี้มันจึงสามารถแปลงร่างได้
และถูกลงโทษให้ใช้ชีวิตร่อนเร่อยู่เป็นเวลา ๗ ปี^๒
ใน *Les Evangiles du Diable* (“คัมภีร์แห่ง
ซาตาน”) เซนญอลลีได้บันทึกเรื่องของมนุษย์
หมาป่าตามข้อมูลที่ค้นคว้ามาได้ว่า “ยามใดที่ไม่
มีที่ว่างในนรก มนุษย์หมาป่า (loup-garou) จะ
ถูกซาตานลงโทษให้ร่อนเร่ไปตามเจ็ดย่านน้ำ
ในแต่ละคืน เป็นช่วงเวลา ๗ ปี”^๓

ถ้าหากว่ามนุษย์หมาป่าเกิดตายไปในช่วง
ระยะเวลา ๗ ปี วิญญาณของมันจะตกนรกชั่ว
นิรันดร์ แต่หากว่ามันสามารถรอดชีวิตมาได้
หลังจากปีที่ ๗ แล้ว มันจะได้รับอิสรภาพไม่
ต้องตกอยู่ใต้อำนาจของซาตานอีกต่อไป

ด้วยประการนี้ มนุษย์หมาป่าใน *Le
Gâloup* จึงต้องใช้ชีวิตล้าเคียดอยู่ในป่า พวกเขา
ความแค้นที่มีต่อมนุษย์ผู้ชอบทารุณสัตว์ทั้งปวง
มันจึงผันถึงการล้างแค้นอันยิ่งใหญ่ เพื่อว่าวัน
หนึ่งสัตว์จะได้ครองโลกแทนมนุษย์ มนุษย์ผู้ชั่ว
ร้ายเหล่านั้นจะต้องยอมสยบให้กับซาตาน
เนื่องจากว่าจำเป็นต้องหาอาหารเพื่อบำบัด
ความหิวโหย ในแต่ละคืนมนุษย์หมาป่าจึงต้อง
ไปรีงควานลักกินสัตว์ชาวบ้านจนทำให้ชาวบ้าน

^๑ “S’ils n’en ont pas, moi j’en ai un beau qui me gardera sept ans...”

Sept ans seulement.

Sept ans, hélas !

J’aurai faim sept années. (...)

J’aurai faim sept années avant d’être quitte avec lui... C’est ma punition. Mais je me console car mon
impitoyable faim est cette vertigineuse terreur que j’offre aux hommes.”

(“Le Gâloup”, *Les Malédiction I*, Le Sycomore, Paris, 1984, p. 295.)

^๒ เลข ๗ เป็นเลขทางไสยศาสตร์

“Le loup-garou parcourt sept communes chaque nuit, et cela pendant sept ans. C’est la punition du diable
lorsqu’il n’y a plus de place en enfer.” (*Les Evangiles du Diable*, 2e éd., Maisonneuve et Larose, 1983,
p. 548.)

ผู้ถูกรังแกเกิดความแค้นเคือง ในที่สุดชาวบ้านก็ลงมติเลือกตีเย (Tillet) นายพรานชื่ออั้งให้เป็นหัวหน้ากลุ่มนำพรรคพวกไปล่าสัตว์ผู้มารุกราน แต่การที่จะพิฆาตเจ้าสัตว์เหนือนมนุษย์ได้นั้น จำเป็นจะต้องปลุกเสกลูกปืนเสียก่อนจึงจะสามารถฆ่ามนุษย์หมาป่าได้ แต่ทว่าในขณะที่เดียวกัน ตีเยผู้ทรงหาว่าตนคือมนุษย์หมาป่าที่กำลังจะไปตามล่า ความจริงเพิ่งจะมาเปิดเผยในตอนสุดท้ายของเรื่องเมื่อหมาป่าตัวรายนันถูกยิง และในเวลาต่อมามีผู้พบศพของตีเยในห้องนอนร่างโขกไปด้วยเลือด แขนและขาเป็นตุ่มมีสัตว์มีขนคำยาวรุงรังขึ้นปกคลุม

ความคลุมเครือของ Le Gâloup อยู่ตรงที่ว่าตลอดการดำเนินเรื่องไม่มีคำอธิบายให้ชัดเจนหรือมีเหตุการณ์ใด ๆ ที่พิสูจน์ได้แน่นอนว่าตีเยและหมาป่าเป็นบุคคลเดียวกัน นอกเสียจากการเสนอแนะของนักประพันธ์ซึ่งพยายามสื่อกับผู้อ่านในโวหารและคำบรรยาย บางครั้งเชนญอลล์จะบอกทางอ้อมเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกสะอึกและใช้ความคิดตีความเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยตนเอง ผู้อ่านอาจจะอธิบายเหตุการณ์ในเรื่องได้ ๒ ประการ *ประการแรก* คือ ตีเยและหมาป่าเป็นบุคคลเดียวกัน เนื่องจากหมาป่าถูกยิงและมีคนพบศพตีเยในภายหลัง ซึ่งดูตามรูปการณ์แล้ว ทั้งสองเหตุการณ์นี้น่าจะมีส่วนเชื่อมโยงกันได้ คำอธิบายใน*ประการที่สอง* นั้น ถือว่าเหตุการณ์ทั้งสองมาพ้องกันโดยบังเอิญ โดยที่ตีเยและหมาป่ามิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้อ่านจะปักใจอยู่กับคำอธิบายในลักษณะใด ก็มิอาจจะหาหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัดในเรื่องเพื่อมาสนับสนุนความเชื่อนั้น ๆ ได้

แก่นเรื่องของ Le Gâloup ที่เด่นชัดที่สุด

คือแก่นของความเป็นทวิภาค (double) ของตัวละครซึ่งปรากฏอยู่ในโครงเรื่องและเทคนิคการเล่า และสัญลักษณ์คู่ขนานในโครงสร้างแห่งกาลเวลาและสถานที่ (Temps et espace) ของเรื่อง

ทวิภาคแห่งความเป็น “มนุษย์” และ “สัตว์”

โครงเรื่องและเทคนิคการเล่า

เพื่อเน้นความแตกต่างระหว่างตัวละครเอกทั้งสองให้เด่นชัดมากขึ้น เชนญอลล์จึงได้เลือกใช้มุมมอง ๒ แบบในการเล่าเรื่อง แบบแรกนั้นได้แก่การใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งในการบรรยาย “หมาป่า” ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องราวของตนเอง *แบบที่สอง* เป็นการใช้สรรพนามบุรุษที่ ๓ ในการบรรยาย ตีเยและตัวละครชาวบ้านคนอื่น ๆ บรรทัดแรกของเรื่องเริ่มต้นด้วยเสียงร้องคำรามของหมาป่าเพื่อเป็นการนำผู้อ่านก่อนที่จะเข้าสู่บทรำพันกับตัวเอง (monologue intérieur) เรื่องของหมาป่า จึงเป็นการเล่าแบบมุมมอง “ภายใน” ในขณะที่เรื่องของตีเยเป็นการเล่าแบบมุมมอง “ภายนอก” กล่าวคือ บรรยายโดยบุคคลภายนอกผู้ไม่ปรากฏตัว และในบางครั้งอาจจะบรรยายจากทัศนะของตัวละครชาวบ้านคนอื่นบ้าง การเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองสองลักษณะเช่นนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในกรณีที่ตัวละครทั้งสองภาคมาปรากฏในเวลาเดียวกัน ปัญหานี้จะเห็นได้ในฉากโคลนแมกซ์ฉากหนึ่งของเรื่องซึ่งในตอนนั้นหมาป่าถูกพลั้งแสงจันทร์ให้ร่างสัตว์กลับคืนไปสู่สภาพของมนุษย์ สภาวะเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาทางด้านลีลาการเขียนและมุมมอง เพราะผู้ประพันธ์ย่อมไม่อาจตัดสินใจได้ว่าจะเลือกใช้

มุมมองของ “หมาป่า” หรือมุมมองของ “ติเย” ในการบรรยาย ในขณะที่เดียวกันเท่ากับว่าความลึกลับของมนุษย์หมาป่าจะถูกเปิดเผยในตอนกลางเรื่อง ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการแต่งเรื่อง fantastique ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหานี้ในเรื่องมุมมอง และเพื่อคงปริศนาของเรื่องเอาไว้จนวินาทีสุดท้าย เช่นญอลล์จึงได้ใช้อำนาจลึกลับ (omniscience) แห่งนักประพันธ์บันดาลให้สถานการณ์ในเรื่องเปลี่ยนไป กล่าวคือ บันดาลให้มีก้อนเมฆมาบดบังดวงจันทร์ หมาป่าจึงได้คลายจากอาการถูกสะกดจิตกลับไปเป็น “สัตว์” ตามเดิม

การเสนอเรื่องราวของ “หมาป่า” และเรื่องราวของ “มนุษย์” สลับกันไปเช่นนี้ ดูเหมือนจะเหมือนว่าตัวละครทั้งสองประเภทแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่ที่แท้จริงแล้ว หากผู้อ่านสังเกตคำพูดและความบรรยายในแต่ละภาคอย่างถี่ถ้วนก็จะพบว่าเรื่องเล่า “สาร” ที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอคือทั้ง “ติเย” และ “หมาป่า” มีส่วนคล้ายคลึงกัน ติเยเป็นนายพรานผู้ทรงกับฝีมือการล่าสัตว์ของตน เช่นเดียวกับหมาป่าซึ่งภาคภูมิใจกับการที่สัตว์อื่น ๆ ให้ความยอมรับนับถือ หมาป่ายังได้กล่าวถึงบุคลิกของตนในลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือว่า

หากว่าข้าสวมขนหนังแล้วละก็ ข้า
จะเป็นหมาป่าที่น่ากลัวที่สุดทีเดียวละ

แล้วก็แน่ละ ถ้าข้าสวมเสื้อผ้ามนุษย์ ข้าก็
อาจจะเป็นคนที่น่ากลัวที่สุดได้ ผู้ที่เห็นข้า
ก็จะบอกกันว่า ‘ดูเจ้าฝูงของเราสิ’^{๑๐}

หมาป่าตัวนี้จึงมิใช่หมาป่าธรรมดา แต่มีสภาพกึ่งคนกึ่งสัตว์ ดังนั้นหากว่าผู้อ่านได้ทบทวน Le Gâloup ในรอบที่สองก็จะเข้าใจความหมายของ “สาร” ที่นักประพันธ์ต้องการจะสื่อได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเมื่อหมาป่าถูกยิงด้วยลูกปืนที่เสกน้ำมันตังจนได้รับบาดเจ็บนั้น มันคิดจะหลบหนีไปยัง “ที่ซ่อน” “ที่ซ่อน” ที่ว่านี้ ก็คือห้องนอนของติเยนั่นเอง เพราะเป็นที่ซึ่งชาวบ้านได้พบศพมนุษย์หมาป่าในเวลาต่อมา

เทคนิคการเล่าที่ผสมผสานระหว่างความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของสองตัวละครเอก ทำให้ผู้อ่านไม่อาจหาข้อสรุปได้แน่นอนระหว่าง “มนุษย์” และ “หมาป่า” การใช้มุมมอง ๒ แบบเพื่อเล่าเรื่องตัวละครแต่ละตัวเป็นการเสริมรายละเอียดให้แก่กัน มุมมอง “ภายใน” ทำให้เห็นสภาพจิตใจของ “หมาป่า” และในขณะที่เดียวกัน มุมมอง “ภายนอก” ทำให้เห็นพฤติกรรมของ “มนุษย์” การเสนอมุมมอง ๒ แบบเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นทวิภาคของตัวละครทั้งสอง ตัวหนึ่งเป็น “จิต” อีกตัวหนึ่งเป็น “กาย” และต่างก็ขึ้นต่อกัน

^{๑๐} “Si, habillé de peau velue, je suis le plus redouté des loups, il est certain qu’ habillé de vêtements d’ homme je pourrais être le plus redouté des hommes. On dirait en me voyant : ‘Regardez notre meneur’.” (Le Gâloup, p. 297.)

“เจ้าฝูง (meneur)” เป็นการเล่นคำของผู้แต่งเพื่อให้เกิดความคลุมเครือยิ่งขึ้นในการตีความ คือ อาจจะหมายถึงความเป็นหัวหน้าหรือผู้นำในบรรดาฝูงสัตว์ก็ได้ หรือหมายถึง คนเลี้ยงหมาป่า (meneur de loups) ก็ได้ ตามความเชื่อพื้นบ้านถือว่า คนเลี้ยงฝูงหมาป่า เป็นพอมดที่มีอำนาจเวทมนตร์ สามารถควบคุมหมาป่าให้อยู่ได้บังคับบัญชาของตน

สัญลักษณ์คู่ขนานในโครงสร้างแห่งกาลและสถานที่ (*cadre spatio-temporel*)

นอกจากจะปรากฏอยู่ในโครงเรื่องแล้ว ความเป็นทวิภาคของตัวละครใน *Le Gâloup* ยังแสดงชัดในโครงสร้างแห่งกาลและสถานที่ของเรื่องอีกด้วย การดำเนินเรื่องของ “หมาป่า” จะเป็นเวลากลางคืน และในฉากแห่งธรรมชาติที่เป็นป่าดงพงไพร ในขณะที่เรื่องของ “มนุษย์” จะดำเนินในเวลากลางวันและในหมู่บ้านคนเมือง การดำเนินเรื่องตัวละครทั้งสองจึงมีโครงสร้างแห่งกาลและสถานที่แยกกันเป็นสองส่วนเน้นให้เห็นความเป็นสองของคู่แฝด “ตึ๋น-หมาป่า”

สัญลักษณ์คู่ของตัวละครนี้ยังปรากฏอยู่ในฉากสำคัญของเรื่อง คือฉากแปรร่างของหมาป่าภายใต้แสงจันทร์ ในฉากนี้หมาป่าก้มลงดูเงาพระจันทร์เต็มดวงบนผืนน้ำ มันรู้สึกเคลิบเคลิ้มราวกับต้องภวังค์ไปกับระลอกเงาที่เคลื่อนไหวตามคลื่นน้ำ ขณะเดียวกันก็เริ่มสังเกตว่ามีพลังประหลาดมาดลบันดาลให้ร่างมันเปลี่ยนไป มันเริ่มรู้สึกกระวนกระวาย ขาหน้าอ่อนแรงลง และขาหลังเหยียดยาวออกไป เล็บที่ยาวแหลมหดหายในขณะที่ที่งู้งาอ่อนนุ่มขึ้นกว่าเดิมและไวต่อสัมผัสจนรู้สึกที่พื้นดินแข็งกระด้างขึ้นมาจับพล้น ก่อนกรวดดำเท้าเจ็บจนมันอดเปล่งเสียงร้องออกมาไม่ได้ “เสียงร้องที่เป็นเสียงคนอื่น ไม่ใช่ตัวข้า... เป็นเสียงร้องโหยหวนของมนุษย์”^{๑๑} หมาป่ารู้สึกตกใจกลัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นราวกับว่ามันกำลังเผชิญกับศัตรูที่มองไม่เห็น

หน้าในเวลานั้น คงมีแต่ดวงจันทร์ที่ฉายแสงมอมมาอย่างเย้ยหยัน เขี้ยวของมันก็พลอยหายไปด้วย หมาป่าสิ้นหวังจนถึงกับร่ำไห้ออกมา มันรู้สึกที่กำลังพ่ายแพ้ต่อ “บุคคลอื่น” ที่แฝงอยู่ในตัวมัน ในขณะนั้นบังเอิญมีลมพัดก่อนเมฆมาบดบัง รัศมีจันทร์ให้หลบเลือนหายไป หมาป่าจึงได้คลายจากอาการถูกสะกดจิต กลับมีกำลังวังชา และรูปร่างก็คืนสู่สภาพของสัตว์ตามเดิม มันรู้สึกกระหิณใจ บอกกับตัวเองว่าครั้งต่อไปจะไม่ยอมให้ดวงจันทร์เจ้าเล่ห์^{๑๒} มาเล่นตลกกับมันอีกแล้ว

ฉากผืนน้ำในยามอนธกาลของ *Le Gâloup* นี้เป็นสถานที่ที่เซนญอลลิใช้ประกอบฉาก *Fantastique* ในผลงานเรื่องอื่น ๆ ด้วย สีดำนมิดมืดแห่งพื้นผิวน้ำ (*l'eau noire*)^{๑๓} ช่วยขับให้เงาจันทร์เต็มดวงลอยเด่นออกมา แสงเจิดฉายแห่งดวงจันทร์เปรียบเสมือนแสงสะท้อนแห่งกระจกเงาที่ขับให้เห็นส่วนลึกของพื้นฐานจิตใจ ด้วยเหตุนี้ดวงจันทร์ที่ฉายแสงดูกระจกเงาจึงมีอิทธิพลในการแปรร่างของมนุษย์และสัตว์ ดังที่เซนญอลลิบันทึกไว้ใน *Les Evangiles du Diable* ว่าเงาสะท้อนและดวงจันทร์เป็นของคู่กัน ในเบรอตตาญ เชื่อกันว่าเงาดวงจันทร์บนพื้นผิวน้ำที่ปรากฏอยู่ตามน้ำพุบางแห่ง เป็นสัญลักษณ์แห่งชีวิตและความตาย^{๑๔} ภายใต้มนต์สะกดแห่งแสงจันทร์ จิตไร้สำนึกของหมาป่าจึงถูกขับออกมาให้ปรากฏในยามที่เจ้าของพลังมืด เงาของวัตถุ “ภายนอก” เป็นหนึ่งเดียวกันกับเงาที่แฝงอยู่ “ภายใน” การแปรร่างเป็นสัญลักษณ์แห่ง

^{๑๑} “...un cri venant d'un autre être que moi... un vertigineux cri d'homme.” (*Le Gâloup*, p. 302)

^{๑๒} *Le Gâloup*, p. 303.

^{๑๓} *Ibid.*, p. 301.

^{๑๔} *Les Evangiles du Diable*, op. cit., p. 182.

ชีวิตและความตาย เพราะเป็นการเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปยังอีกสภาพหนึ่ง เป็นการประหารประหารแห่งสองพลังที่มุ่งจะเอาชนะกัน หมาป่าจึงตกอยู่ในภาวะโดดเดี่ยวอ้างว้างและสิ้นหวัง ฉากนี้แสดงถึงความสับสนทางจิตใจของหมาป่าผู้รู้สึกหวาดกลัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังหมายถึงการปรากฏตัวของ “คนแปลกหน้า” ที่แฝงอยู่ภายในตนอีกด้วย

ในทำนองเดียวกัน เราจะพบจากสัญลักษณ์เช่นนี้ในตอนที่หมาป่าเฝ้าดูการสืบพันธุ์ของหมีหรือสรพิษโดยมีชาตานเป็นประธานในที่ชุมนุม สรพิษเหล่านั้นเป็นมนุษย์ผู้กระทำความบาปไว้ในชาติก่อนจึงได้ถูกลงโทษให้มาเกิดเป็นสัตว์ ภาพยั่วยุเย้ยของงูที่ไต่พันกันเป็นสัญลักษณ์แห่งสัตว์เดรัจฉาน^{๑๕} ความสับสนอลหม่านที่เห็นเปรียบเสมือนนรกในจิตใจของหมาป่าเอง มันรู้สึกหวาดวิตกต่อสภาพที่เปลี่ยนแปลงอย่างกระชั้นชิด สิ่งนี้ดูความจิตใจจนอยากจะหนีไปให้ไกลพ้น จากต่าง ๆ ใน *Le Gâloup* จึงมีความหมายแฝงอยู่ควบคู่กันไปกับแก่นของเรื่อง ปรากฏการณ์รวมทั้งตัวละครและวัตถุต่างมีสัญลักษณ์สอดคล้องกับความเป็นทวิภาคของเรื่อง แม้กระทั่งชาตาน-ตัวละครสำคัญของเซนญอลล์ก็มีสองธรรมชาติเช่นเดียวกับหมาป่า หมาป่าบรรยายถึง “เจ้านาย” ของมันว่า :

ณ ที่นั้น ปรากฏร่างมหึมาอันเต็มไปด้วยสีสนหลากตาไฟลุกขึ้นเหนือพื้นดิน... ร่างนั้นเป็นสีเงิน สีทอง เปี่ยมด้วยอำนาจทรงพลัง มีลักษณะครึ่งมนุษย์ ครึ่งโค่น ขารัดด้วยผ้านานาสีแบบตัวละครอาร์เลอแก็ง แขนยาวซ่อนอยู่ภายใต้เสื้อตัวใหญ่ สีแดงเข้มรัดขอบแบบโบราณ ลักษณะครึ่งสัตว์นั้นประกอบด้วยปลายหางเป็นขนพู่ กีบเท้าเป็นเขาสัตว์ และรูปหน้าเป็นแพะ เขาผู้นั้นเป็นทั้งสองอย่างในเวลาเดียวกัน ข้าย่อมรู้ดีสิ ก็เมื่อเขาเป็น เจ้านาย ของข้าพเจ้า^{๑๖}

ชาตานใน *Le Gâloup* ฉบับการ์ตูน

^{๑๕} G. DURAND, *op. cit.*, pp. 75-77.

^{๑๖} “Là, gigantesque, sort de terre un être à facettes multicolores... Etre d’or, d’argent et de puissance, mi-homme avec ses hautes jambes gainées d’étoffes arlequinées et ses longs bras perdus dans un vaste pourpoint cramoisi, mi-bête avec sa queue aux poils hirsutes, ses sabots de corne et sa face de chèvres mécréante. Il est les deux à la fois, je le sais bien puisque c’est mon Maître.” (*Le Gâloup*, p. 298.)

หมายเหตุ : อาร์เลอแก็ง (Arlequin) เป็นตัวละครตลกในสุนทรพจน์วิลาสินสมชุตประกอบด้วยผ้ารูปสามเหลี่ยมหลากสี ในขณะที่เดียวกันก็เป็นตัวแสดงในการฟ้อนรำชาวบ้านที่ขึ้นชื่อในเรื่องการหลอกลวงผู้อื่น

รูปลักษณะของชาตานิที่ปรากฏใน Le Gâloup เป็นชาตานิตามตำนานพื้นบ้าน เช่นเดียวกับหมาป่าผู้เป็นลูกสมุน คือมีสภาพครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ในตัวบุคคลเดียวกัน

ค ความเป็นทวิภาคของโครงเรื่อง ตัวละคร รวมทั้งที่ปรากฏในการจัดฉาก เวลาและสถานที่ของ Le Gâloup ชี้ให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของตัวละครเอกซึ่งมีสองบุคลิกภาพ ดูตามภายนอกแล้วเสมือนว่าเรื่องของตียะและเรื่องของหมาป่าเป็นเรื่องของสัตว์ ๒ ฝ่าย ซึ่งแยกออกจากกันเป็นเอกเทศ แต่โดยแท้จริงแล้ว ตียะและหมาป่าต่างก็รวมเป็นหนึ่งเดียวในสองสภาพ ดูดังคนและเงาที่ไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ เช่นเดียวกับที่หมาป่ากล่าวถึงชาตานิเจ้านายของมันว่า “เขาเป็นทั้งสองอย่างในเวลาเดียวกัน” หากจะพิจารณาตามหลักจิตวิเคราะห์แล้ว ตัวละครของเซนญอลล์มีบุคลิกภาพตามที่ฟรอยด์ (Freud) เคยวิเคราะห์ไว้ว่าเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของอัตตา^{๑๗} คืออาจเป็นไปได้ทั้งในทางที่เสื่อมลง (ถอยหลัง) หรือดีขึ้น (ก้าวหน้า) มนุษย์ประกอบด้วยอัตตาที่สร้างสมและเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของชีวิต และในขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงมี “หลายหน้า” เชกเชินชาตานิ หรือ มนุษย์หมาป่าในเรื่อง

หากจะตีความของทวิภาคในแง่นามธรรมแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ประกอบด้วยสองพลังซึ่งต่อสู้กันอยู่ภายใน ได้แก่ พลังแห่งความดีและพลังแห่งความชั่ว มนุษย์หมาป่าจึงเป็น

ส่วนผสมของความดีและความชั่ว ความชั่วนั้นปรากฏออกมาในรูปของความโหดร้ายทารุณเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน ในงานเขียนของเซนญอลล์กิเลสมนุษย์ทรงพลังเกินกว่าที่จะใช้ความดีเอาชนะได้ มนุษย์จึงต้องยอมสยบอยู่ภายใต้อิทธิพลของความชั่วหรือชาตานิในที่สุด แม้จะในแง่ในตัวละครของเซนญอลล์หาใช่วีรบุรุษไม่ เพราะพวกเขาต้องประสบเคราะห์กรรมที่น่าสงสาร ถูกลงโทษ ต้องเผชิญกับความตาย หรือตกนรกชั่วกับกาลป

วรรณกรรม *fantastique* เสนอภาพที่น่าหวาดกลัวของชีวิตออกมาเป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ จริง ๆ แล้วเซนญอลล์มิได้แสวงหาสิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ตำนานสัตว์ประหลาด หรือ อิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ที่นำเสนอในเรื่องเป็นมรดกแห่งจินตนาการและความเชื่อดั้งเดิมของมนุษยชาติมาแล้วนับพัน ๆ ปี การอ่านหรือรับฟังเรื่องราวของมนุษย์หมาป่าเป็นการปลุกความวิตกกังวล (*angoisse*) ซึ่งฝังอยู่ในส่วนลึกของมนุษย์ทุกคนให้ปรากฏ ผู้อ่านเกิดความกลัวมนุษย์หมาป่าเพราะเซนญอลล์ได้ขุดรากถอนโคนเอาความกลัวที่ซ่อนเร้นในจิตใจของแต่ละคนออกมาเผยแผ่ งานของเขาจึงเป็นการนำเสนอความเป็นจริงแง่หนึ่งของชีวิต แง่ที่ไม่มีใครอยากจะมองเพราะมันโหดร้ายทารุณเกินไป ด้วยเหตุนี้ เรื่อง *fantastique* จึงมีใช้เรื่องที่น่ากลัวที่เรากลัวนั้นก็เพราะว่าเรายอมรับความเป็น *fantastique* ของมันต่างหาก !

^{๑๗} Sigmund Freud, “Inquiétante étrangeté” in *Essais de psychanalyse appliquée* / traduit de l’allemand par Marie Bonaparte et Mme. E. Marty, Gallimard, Paris, 1978.

อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฉบับย้อนหลัง-ปัจจุบัน

ปีที่ ๘ : ๑ (๒๕๒๘)	๒๐ บาท
ปีที่ ๘ : ๒ (๒๕๒๙) ฉบับ “๑๐๐ ปี นวนิยายไทย”	๒๐ บาท
ปีที่ ๙ : ๑ (๒๕๒๙) ฉบับ “ประวัติศาสตร์”	๒๐ บาท
ปีที่ ๙ : ๒ (๒๕๓๐) ฉบับ “ภาษาและวรรณกรรม”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๐ : ๑ (๒๕๓๐)	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๐ : ๒ (๒๕๓๑) ฉบับ “๒๐ ปี คณะอักษรศาสตร์”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๑ : ๑ (๒๕๓๑)	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๑ : ๒ (๒๕๓๑) ฉบับ “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๒ : ๑ (๒๕๓๒) ฉบับ “๒๐๐ ปีปฏิวัติฝรั่งเศส”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๒ : ๒ (๒๕๓๓) ฉบับ “วรรณกรรมกับประวัติศาสตร์”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๓ : ๑ (๒๕๓๓) ฉบับ “ละครและดนตรี”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๓ : ๒ (๒๕๓๔) ฉบับ “วรรณกรรมและนาฏยสังคีต”	๒๐ บาท
ปีที่ ๑๔ : ๑ (๒๕๓๔) ฉบับ “ประวัติศาสตร์และวรรณกรรม”	๒๐ บาท

สั่งซื้อ และสมัครสมาชิก (ปีละ ๔๐ บาท) ที่

นางสาว พันทิพา ศรีพินมล

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นครปฐม ๗๓๐๐๐ (ป.ณ. สนามจันทร์)